

שוויץ

ינאר - אפריל 2025 ■ מס' 149 שנה 34

מימין:

בול "ראש הרמס גדול"

יווני מההדפסה של שנת 1870 בערך נקוב של 40 לפטה בגוון ורוד עצי

משמאל:

אחד מ-13 הבולים הידועים כיום בגוון ורוד-לילך, הידועים בכינוי "סולפרינו".

ראו עמוד 9

נושאון - בטאון איל"ת - אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

עורך: יורם לוביאניקר מזכיר המערכת: רן ברש

עריכה גרפית: הדי אור

דוא"ל: noson.ed@gmail.com

בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 6350671

Nos'on ISSN 0792-6448

תוכן העניינים:

עמ' 2	דבר העורך
עמ' 3	סיפור הצלחה הולנדי / בלגי
עמ' 9	הבולאות בשירות הצלב האדום
עמ' 14	כספות בשוויץ: כשביטחון
	פוגש דיסקרטיות
עמ' 17	סיפורו של וילהלם טל
עמ' 21	חלוצי התעופה בשוויץ
עמ' 27	סיפורי מעטפות
עמ' 29	הגדרה קולעת בול
עמ' 31	הכה את המומחה
עמ' 32	פתרון החידה הבולאית

ועד האגודה והפעילים:

יו"ר: יצחק ברק (השחר 34, ראשון לציון 7521640, 054-5314568, ifib@inter.net.il)
סגן יו"ר: מנחם לדור (ת.ד. 340, הר אדר 9083600, 054-4825007, ladorn@gmail.com)
מזכיר וגזבר: רן ברש (היורה 1, ת.ד. 8486 גן יבנה 7086131, 052-5250780, ranb2000@gmail.com)
עורך "נושאון": יורם לוביאניקר (נמל תל אביב 40, תל אביב 6350671, 054-5402723, lubianiker@gmail.com)
חבר ועד: יהושע מגר (אשטרם 44, ראש פינה 12000, 052-8802725, jmagier@netvision.net.il)
חבר ועד: יהושע טילמן (דרך עכו 97א, קרית מוצקין 2637324, 054-9067030, b48705544@013.net)
ועדת ביקורת: יוחנן מירז (יו"ר), שלמה וורגן, גל שפרון.

שירותים לחברים: "נושאון" – שלוש פעמים בשנה, "נושאונט" – שלוש פעמים בשנה, שירותי ספריה תימאטית, מפגשים, סמינרים והרצאות, צוות מומחים, "שבל" (ביטאון התאחדות בולאי ישראל).

דמי חבר (2025): מבוגר – 160 ₪, נוער – 80 ₪.

תאריך אחרון למשלוח חומר לחוברת הבאה: 1.4.2025

דבר העורך

שלום לכם,

החלטנו הפעם להקדיש את הנושא המרכזי של "נושאון" לשוויץ. למה? אולי הרצון לקצת אסקפיזם בתקופה כל כך סוערת אותה אנו עוברים בשנה האחרונה, ובכלל. החלום על מדינה שבה החדשות עוסקות באופן אינטנסיבי בשוקולד, גבינה, מזג האוויר וסקי, במדינה שבה כל אחד יודע מה יקרה מחר, מחרתיים ובעוד שנה בשעה 17:30 בדיוק, מהווים מושא לקצת קנאה, תודו...

המאמרים בחוברת מתייחסים לרוב האסוציאציות המתקשרות באופן טבעי לשוויץ. **אריק שורץ** מביא את סיפורו של הגיבור הלאומי של שוויץ, **וילהלם טל**. המאמר של **יצחק ברק** מוקדש לגיבורים לאומיים אחרים של שוויץ – חלוצי התעופה שלה. שני תחומים ששוויץ מפורסמת בהם הם הבנקאות והשוקולד. מאמרו של **רן ברש** עוסק בהיסטוריה של הכספות, שביחד עם הדיסקרטיות עומדות בלב המוניטין של הבנקים בשוויץ. ידידינו הבלגי **יוהאן ונדנהאוסה** מעמיד דברים על דיוקם בכל הנוגע לתחום השוקולד: לדעתו, השוקולד הטוב בעולם הוא מבלגיה ולא משוויץ, וכל תעשיית השוקולד מתקיימת בזכות ממציא הולנדי.

תחום נוסף שהשווייצרים מפורסמים בו הוא השלום. האדם שיסד את ארגון הצלב האדום, **אנרי דין**, היה שווייצרי, ומאמרו של **אדוארד בורגס** מוקדש לארגון ולקשר בינו ובין עולם הבולאות. המדור "סיפורי מעטפות" עוסק הפעם בחבר הלאומים, ארגון שמקום מושבו היה בשוויץ. וגם המדור "הגדרה קולעת בול" משתתף בחגיגה, ומוקדש הפעם לבול הכפול של ז'נבה. תודה לחברנו **מנחם לדור** ששלח לנו את ה"טיפ" הזה, ושפע של מידע בנושא.

חוברת זו של "נושאון" פותחת את שנת 2025, וזה גם הזמן לשלם את דמי החבר לאגודה. אנא עשו זאת בהקדם, וזו תהיה דרככם להודות לרן ברש על העבודה המסורה שהוא עושה עבור כולנו. שימו לב, שלמרות גל ההתייקרויות במשק דמי החבר באיל"ת נותרו בינתיים ללא שינוי שנה תשיעית ברציפות, וזאת במידה רבה הודות לעבודתו המסורה של רן בגביית התשלומים ובניהול הקופה. כל הכבוד!

שלכם,

יורם

בקרוב – גיליון בנושא "שחור זה יפה"

אם ברצונכם לפרסם מאמר במסגרת זו, אנא פנו בהקדם אל עורכי "נושאון" באמצעות הדואר האלקטרוני או בדואר רגיל.

סיפור הצלחה הולנדי / בלגי והאן ונדנהאוטה

השוקולד הוא אחד
המוצרים המזוהים עם שוויץ.

בין חובבי השוקולד בעולם מתנהל ויכוח ארוך יומין בשאלה, האם השוקולד הטוב בעולם הוא משוויץ או מבלגיה. כמובן שעבורי, בהיותי בלגי, מדובר בשאלה פשוטה למדי, אבל גם חסידי השוקולד השוויצרי צריכים לדעת שמקורו של השוקולד בצורה המוכרת לנו כיום הוא דווקא בהולנד. כולנו חייבים תודה **לקונרד ואן האוטן**. אביו של קונרד, **קספרוס**, הקים מפעל לייצור שוקולד באמסטרדם בשנת 1815, והבן, שהיה כימאי במקצועו, המציא חידוש, ששינה את תעשיית השוקולד, והפך אותו למוצר המענג המונים בכל רחבי העולם.

חותמת ביול של חברת ואן האוטן, הקיימת מאז 1815. המכונה היא מתוצרת פיטני בואס מסוג "אוטומקסי"

עד לשנת 1820 לערך נהגו לטחון את פולי הקקאו לעיסה, אותה היו מערבבים עם חלב ליצירת משקה קקאו. שימוש אחר של עיסת השוקולד היה בצירוף סוכר, דבש, קינמון ווניל, כבסיס להכנת עוגיות. תכולת השומן הגבוהה, אשר מקורה בפולי הקקאו עצמם, הפכה את העוגיות הללו לקשות לעיכול.

מנוע קיטור הפעיל את המכבש
ההידראולי של ואן האוטן

קונרד ואן האוטן ידע, כי בלב פול הקקאו נמצא ריכוז גבוה של חמאת קקאו, שהוא חומר בעל אחוז שומן גבוה מאוד. הוא פיתח שיטה לסחוט את חמאת הקקאו מהפולים הקלויים באמצעות מכבש הידראולי, ובכך

להקטין את הריכוז של חמאת קקאו בפולים מ-54% בממוצע לכמחצית הכמות. כיום מצליחות מכונות מודרניות הפועלות על בסיס שיטתו של ואן האוטן להוריד את ריכוז החמאה לכדי 11% בלבד. המצאתו של ואן האוטן נרשמה כפטנט באישורו של מלך הולנד **וילם הראשון** בשנת 1828.

למה זה חשוב? השומן הטבעי של פולי הקקאו הקשה על עיבודם של הפולים. הפחתת התכולה של חמאת הקקאו איפשרה לטחון אותם לאבקת קקאו, שהיא הבסיס לכל מוצרי השוקולד אותם אנחנו מכירים.

בכך לא תמה תרומתו של ואן האוטן לתחום השוקולד: הוא הוסיף לאבקת הקקאו מלחים אלקליים, כגון: אשלגן ונתרן פחמתי, ובכך שיפר את המסיסות שלה במים. למוצר הסופי שלו היה צבע כהה וטעם עדין. התהליך הזה נמצא כיום בשימוש בכל רחבי העולם, והוא מכונה "קקאו הולנדי". המצאת אבקת הקקאו הקלה בהרבה על הכנת משקאות שוקולד, אבל ניתן להשתמש באבקה גם בשילוב עם סוכר ועם חמאת הקקאו כדי לקבל ממרח שוקולד.

ווילם הראשון

Vermout Le **plus ancien**
POLINA
Vermout Français

Malgré toutes les peines,
toutes concurrences et
toute la publicité, ce
sera toujours le

CACAO VAN HOUTEN

qu'on
PRÉFÉRERA

Il est incontestablement le
Meilleur et le Moins cher

ODOL
consERVE
les **DENTS**

VAPORINE
la meilleure
des essences
pour **AUTOMOBILES**
Société Anonyme
de Lille et Sonitres
147, Boul' de la Liberté
LILLE

MALADIES SECRÈTES
La Spécialité à employer variant suivant le cas du Malade
S'adresser **Pharmacie GERRETH**, 15, rue du Chemin de Fer, à ROUBAIX
Guerison garantie en 5 jours.

ממרח שוקולד

דבר בולים מצרפת (1904), עם ערך נקוב של 15 סנטימס, אשר נמכר לציבור במחיר מוזל של 5 סנטימס. הפרש המחיר "כוסה" על ידי הפרסומות. אחת מהן היא של קקאו ואן האוטן, וטוענת כי מדובר ללא ספק בקקאו הטוב והזול ביותר.

בשנת 1838 פג תוקפו של הפטנט של ואן האוטן, וכך יכלו יצרנים אחרים בכל רחבי העולם לייצר גם הם אבקות קקאו על פי הנוסחא של ואן האוטן. כתוצאה מכך התמלא השוק במגוון רחב של מוצרי שוקולד, אשר רובם מוכרים לנו גם היום.

דוגמא למוצר כזה הוא הפרלין, ממתק שוקולד ממולא שהומצא על ידי חברת "נויהאוס" בבליגה (הגם שמייסד החברה היה שווייצרי). אומרים שעד היום לא ניתן למצוא מגוון רחב של פרלינים כמו זה הקיים בבליגה. אגב, חברת נויהאוס היא עדיין אחד היצרנים הבולטים בעולם של ממתק שוקולד זה.

מימין: טופס משלוח חבילה של הדואר הבלגי משנת 1951. החבילה נשלחה על ידי חברת נויהאוס. למעלה: חותמת המנציחה רכיבתה של ליידה גודיבה.

הגם שחברת זו של "נושאון" מוקדשת לשווייץ אני מקווה שהקורא יקבל בהבנה את התמקדותו של המאמר ביצרנים בלגים, מטעמים של גאווה

לאומית. שניים מיצרני השוקולד הבולטים של בלגיה נקראים על שם דמויות היסטוריות. **ליידה גודאבה** חיותה בעיר קובנטרי באנגליה במאה ה-11. **לאופריק**, בעלה, שהיה שליט העיר, הכביד את עול המיסים על התושבים, וסירב בעקשנות לבקשותיה של אשתו להקל על נתיניו. בתום אחד הויתורים ביניהם הודיע הבעל לליידה גודיבה כי הוא יפחית את המיסים אם היא תרכב עירומה על סוס ברחובות העיר. להפתעתו הרבה אשתו האדוקה נענתה לאתגר, ורכבה על הסוס בעירום מלא, כפי שמראה החותמת מאנגליה. מסופר, כי צו מיוחד של לאופריק חייב את התושבים להסתגר בביתם בשעת הרכיבה של ליידה גודיבה, ורק "**טום המציץ**" (באנגלית, Peeping Tom) העז להפר את הצו והפך עקב כך לעיור. יש להניח כי הסיפור כולו הוא המצאה, אך דמותה של ליידה גודיבה הונצחה על ידי יצרן שוקולד בלגי החל מ-1926.

היצרן השני אשר שאב את שם המותג של מההיסטוריה הוא "ליאונרדס". החברה נושאת את שמו של **ליאונרדס** מלך ספרטה, אשר לחם בגבורה עד האיש האחרון בקרב תרמופילאי כנגד כוח הפלישה הפרסי של המלך **קסרקס** בשנת 480 לפני הספירה. אין זה המקום להרחיב בסיפורו של קרב זה, אך נציין כי על האנדרטה שהוקמה לזכרו של ליאונרדס (ואשר נהרסה במהלך הדורות) נחקקה אימרתו של ההיסטוריון היווני **הרודוטוס**: "עובר אורח, לך ואמור לספרטנים כי כאן שוכבים אנו, המצייתים לחוקיהם". הקשר בין מלך ספרטה לשוקולד הבלגי הוא עקיף בלבד: מייסד החברה היה שוקולטיר ממוצא יווני בשם **ליאונרדס קסטרידס**. החברה קרויה על שם מייסדה, והוא מצידו קרוי על שם הגיבור ההיסטורי.

מכתב שנשלח מהעיר אדירנה בצפון מערב טורקיה למארסיי ב-5 בספטמבר 1853. המכתב נשלח בספינה "ליאונידס", והוחתם על סיפונה. דמי המשלוח בגובה 20 דסימס, כפי שמצויין בכתב יד בחזית, שולמו על ידי מקבל המכתב. הצד האחורי נושא חותמת מעבר מאיזמיר וחותמות הגעה למארסיי.

אחד היצרנים הבלגים המפורסמים ביותר, וגם האיכותיים ביותר היא חברת "קוט ד'אור", אשר הוקמה עוד בשנת 1883. מייסד החברה, **צ'ארלס ניהאוז**, קרא לה על שם חוף הזהב באפריקה, אזור המספק פולי קקאו לתעשיית השוקולד כולה. הלוגו של החברה כולל פיל, כמחווה ליבשת השחורה. אגב, הלוגו הקודם כלל גם פירמידה ועץ דקל, והיה מבוסס על בול הכנסה של חוף הזהב המוצג כאן בצד שמאל, בתקופה שהמקום היה מושבה בריטית.

מכתב עם חותמת הביול של חברת קוט ד'אור הכוללת את הלוגו הנוכחי של החברה.

אחד מיצרני השוקולד הגדולים בעולם הוא חברת "קליבו". החברה הוקמה בעיירה ויז שבבלגיה בשנת 1850 כמבשלת שיקר, ונכנסה לתחום השוקולד רק בשנת 1911. כעבור זמן קצר הפסיקה קליבו את כל פעילותה האחרת והתמקדה בייצור שוקולד איכותי. בשנת 1996 התמזגה קליבו עם החברה הצרפתית "קקאו בארי", ומטה החברה המשותפת הוא בציריך.

שימו לב שהמומחיות בשוקולד היא בלגית, והמומחיות בתחום הכספים היא שוויצרית!

גלויות פובליבל משנת 1972 עם פרסום של חברת קליבו עם ביול למשלוח בתוך בגלית. הפריט מימין הוא הגחה של הגלויה המוצגת למעלה.

בהתחשב בכך שהפנט הבסיסי שאפשר את פריחת ענף השוקולד היה הולנדי, קצת משונה שההובלה בענף נדדה לבלגיה השכנה. יצרני השוקולד ההולנדים אינם נהנים מפרסום רב מחוץ לגבולות ארצם. חברת "ונז" מתמחה במזרה שוקולד, אותן פיסות זעירות המשמשות לקישוט עוגה או מנת גלידה. "ונז" גם מייצרת ממתקים אחרים המבוססים על שוקולד.

חותמת ביול של חברת ונז המפרסמת את סוכריות הטופי שלה.

אחד היצרנים ההולנדים הבולטים ביותר היה "קורף", חברה שהוקמה בשנת 1811, והפעילה מפעל שוקולד בעיר אמסטרדם. בשנת 1905 נפתח המפעל השני של קורף בעיר וינה, ובכך הפכה החברה לאחד המותגים ההולנדים הבולטים שפרצו אל מחוץ לגבולות הולנד. קורף התבלטה במיוחד במשקה השוקולד שלה "פוסקו", ובאריזות הפח המהודרות של מוצריה, שהפכו ברבות השנים לפריטים נחשקים לאיסוף בזכות עצמם. למרבה הצער, נקנתה החברה על ידי קונגלומרט אמריקאי ב-1978, והמפעל של קורף סגר את שעריו ב-1981. כך חולפת תהילת עולם!

דבר בולים (עם בול מודפס) אוסטרי משנת 1908 עם הדפס צד פרטי באישור הדואר (באנגלית: Printed to private order), של חסיני הוינאי של חברת קורף ההולנדית. האיור מראה נער ונערה האוחזים בידיהם קופסאות פח של קקאו מתוצרת קורף. השנה המצויינת בתחתית הפרסומת היא שנת ההקמה של החברה.

יוהאן ונדנהאוטה הוא אספן בלגי המכהן כנשיא האגודה התמטית הבלגית. יוהאן מציג אוסף בנושא השוקולד תחת הכותרת "שוקולד: משקה האלים שהפך לתענוג עממי". תצוגה זו זכתה במדליית זהב גדול ברמה העולמית. יוהאן גם מציג אוסף תמטי בנושא מחשבים וכן תצוגה באגף הפתוח על פרח הלבנבן. תגובות למאמר זה יש להפנות למערכת "נושאון".

הבולאות בשירות הצלב האדום

אדוארד ד. ויאנה בורגס

שורשיו של הצלב האדום נטועים בקרב סולפרינו. הקרב התחולל ב-24 ביוני 1859, ובמהלכו גברו כוחות הקואליציה הצרפתית – סרדינית בראשות **נפוליאון השלישי** והמלך **ויטוריו אמנואלה השני** על כוחותיו של **פרנץ יוזף** קיסר אוסטריה. הקרב נמשך יום אחד בלבד, ובמהלכו נהרגו או נפצעו למעלה מ-35,000 חיילים משני הצדדים. כ-11,000 חיילים נוספים הוכרזו כנעדרים. מרחץ הדמים היה כה קשה, עד כי נאמר שהאדמה שינתה את צבעה בשל כמויות הדם שנשפכו בשדה הקרב.

ז'אן אנרי דינן

בשנת 1871 הונפקו הבולים הראשונים של יוון, המכונים "ראשי הרמס הגדולים". הבול בערך נקוב של 40 לפטה הודפס בצבע המכונה ורוד-עצי (rose bistre). גיליון אחד הודפס בצבע אדמדם יותר, המכונה ורוד-לילך (rose-lilach) בעגה הבולאית מכונים הבולים בשם "סולפרינו", על שם הקרב בו באדמה שינתה את צבעה לאדום. מהגיליון של בולי "סולפרינו" נותרו כיום רק 13 בולים, כולם משומשים. 11 בולים הוסרו מהמכתבים עליהם הם היו מודבקים, אחד קיים על מעטפה חלקית, ואילו הפריט הנראה כאן הוא המכתב השלם היחיד הידוע כיום עם בול "סולפרינו" עליו.

ז'אן אנרי דינן (אשר בארצות דוברות האנגלית מבטאים את שמו כ"הנרי דוננט") היה בנקאי שוויצרי צעיר, אשר נחשף לתוצאות הקרב במהלך נסיעת עסקים. הוא נחרד מסבלם של הפצועים והגוססים המוזנחים, וארגן קבוצות של מתנדבים לטפל בהם. למעשה, דינן הקים מעין "בית חולים שדה" פרטי. שלוש שנים מאוחר יותר הוא פרסם ספר בשם "זכרונות מסולפרינו", ובו תיאר את האירועים

הקשים להם היה עד בסולפרינו, והציע להקים אגודות סיוע מרצון בכל המדינות כדי לספק סיוע לקורבנות המלחמה. דינן אף הציע שאגודות הסיוע יסייעו למעורבים באסונות שונים בימי שלום. שירות זה, לפי דינן, יהיה נייטרלי לחלוטין.

חותמת ביול מקוריאנה לזכר קרב סולפרינו. המכונה היא מתוצרת ניאופוסט, דגם A3.

הצעותיו של דינן לא נפלו על אוזניים ערלות. **גוסטב מוינה**, נשיא האגודה לרווחה ציבורית בדנבה, הפך את הספר לנושא דיון מרכזי באגודה, וארבעה מחברי האגודה מונו כדי לסייע לדינן להגשים את רעיונותיו. ב-17 בפברואר 1863 נערכה הפגישה הראשונה של ועדת החמישה: פרט לדינן ולמורניה נטלו בה חלק הגנרל השוויצרי **גיום-אנרי דופור**, ושני רופאים – **ד"ר תיאודור מונאר** ו**ד"ר לואי אפיה**. תאריך זה נחשב כיום ההקמה של הוועד הבינלאומי של הצלב האדום.

דבר בולים מקוריאנה המראה את חברי "ועדת החמישה" שייסדה את הוועד הבינלאומי של הצלב האדום בשנת 1863. אנרי דינן נראה במרכז.

בול שוויצרי זה, מסדרת "למען המולדת" של שנת 1957, מדגים את היפוך הצבעים סמל הצלב האדום.

שנה מאוחר יותר, באוגוסט 1864, התקיימה וועידה בינלאומית, בה נטלו חלק נציגיהם של 16 מדינות אירופאיות. בוועידה זו התקבלה אמנת ז'נבה לשיפור מצבם של הפצועים והחולים בשדה הקרב, והיא אומצה על ידי 12 מהמדינות המיוצגות. זו הייתה ראשיתו של הצלב האדום הבינלאומי, ארגון המורכב מאגודות לאומיות הפועלות למען המטרות המוגדרות באמנה. האמנה עצמה תוקנה והורחבה פעמים רבות במהלך השנים. לכבוד דיין וחברי ועדת החמישה נקבע כי סמלו של הארגון יהיה צלב אדום על רקע לבן, היפוכו של דגל שווייץ.

ההכרה הבולאית בצלב האדום

ההכרה הבולאית בצלב האדום היא נרחבת מאוד, ויש לה כמה ביטויים שונים. המדינה הראשונה אשר העניקה זכויות בולאיות לארגון הצלב האדום הלאומי שלה היא פורטוגל. החל משנת 1889 זכו התוויות של הצלב האדום להכרה על ידי הדואר הפורטוגזי כמקנות פטור מביול. זכות יתר זו ניתנה לצלב האדום של פורטוגל עד שנת 1938, ובמהלך התקופה הזו ידועות 70 תוויות שונות אשר הוכרו על ידי הדואר בפורטוגל.

תווית של הצלב האדום של פורטוגל משנת 1889, אשר העניקה למכתבים שנשאו אותה פטור מביול. תווית זו הייתה בשימוש עד לשנת 1915.

צרפת הייתה המדינה הראשונה אשר גייסה כספים עבור הצלב האדום באמצעות בול צדקה אשר הונפק בשנת 1914, מייד עם תחילתה של מלחמת העולם הראשונה. מדינות רבות הלכו בעקבות צרפת בשנים הבאות, ורובם המכריע של ההנפקות עשה שימוש בסמל הצלב האדום.

מימין: הבול הראשון בנושא הצלב האדום – בול צדקה מצרפת משנת 1914. במרכז: הבול האמריקאי משנת 1931. משמאל: הגהות ניסיון מצולמות (Photo essay) של הבול האמריקאי לכבוד קלרה ברטון משנת 1948.

ארצות הברית היא אחת המדינות אשר הכירה בולאית בצלב האדום במאוחר יחסית. ב-21 במאי 1931 הנפיקה ארה"ב בול בערך נקוב של 2 סנט ועליו דמותה של אחות וסמל הארגון. בשנת 1948 באה הנפיקה נוספת, ובה דמותה של **קלרה ברטון**, המייסדת והנשיאה הראשונה של הצלב האדום במדינה.

הגחה של בול מפנמה במסגרת ההנפקה המשותפת של שנת 1944. בסופו של דבר פנמה החליטה לסגת מהפרויקט, והבול מעולם לא הונפק

מלחמת העולם השנייה

עבודתו של הצלב האדום במהלך מלחמת העולם השנייה הייתה מצוינת כמעט בכל זירות המלחמה. מתוך הכרה בתרומתו של הארגון בתקופה קשה זו החליט האיחוד הפאן אמריקאי להנפיק בול או בולים לציון 80 שנה להקמת הארגון. הצעה זו התקבלה בחיוב על ידי 21 מהרפובליקות החברות בארגון, אולם ההנפקה ראתה אור רק בשנת 1944, ולכן היא ציינה למעשה 80 שנה לאמנת ז'נבה הראשונה.

ההנפקה לכבוד הצלב האדום ממדינות אמריקה משנת 1944. הבולים המוצגים כאן הם (מימין לשמאל) מונצואלה, אקוודור וניקרגואה.

הערת העורך: מחבר המאמר הוא מפנמה, ולכן ברור מדוע ההנפקה של מדינות אמריקה בנושא הצלב האדום נראית לו חשובה במיוחד. לא חשבתי שראוי לשנות את המאמר שלו, אבל ברצוני להעיר מספר הערות. מדינות מרכז ודרום אמריקה שמרו על ניטרליות בתחילת מלחמת העולם השנייה. חלקן, בעיקר אלו שהיו תלויות בסחר עם ארצות הברית, הצטרפו למלחמה לאחר התקיפה היפאנית בפרל הרבור, אבל השתתפותן הייתה דקלרטיבית בלבד. ארצות אחרות, כגון ארגנטינה, הכריזו מלחמה על גרמניה רק לאחר שתוצאות המלחמה כבר היו ברורות לחלוטין, וזאת מתוך רצון להיות חלק מהצד המנצח. ההנפקה בשנת 1944 נראית לי כחלק ממגמה זו. אני גם חולק על המחמאות לתפקודו של הצלב האדום בעת המלחמה. למעשה, מלחמת העולם חשפה את אחת החולשות הבולטות של הארגון – הוא תלוי באגודת הצלב האדום המקומית. הצלב האדום הגרמני היה למעשה כלי שרת בידי השלטון הנאצי וסייע לו ככל יכולתו להסוות את פשעיו. פעולותיו של הצלב האדום הבינלאומי לטובת קורבנות השואה היו מינוריות, ולדעתי בשום אופן לא ניתן להגדיר אותן כ"מצוינות".

הנצחתו של אנרי דין על גבי בולים

אנרי דין בצעירותו

מאז הנפקתו של הבול הראשון המוקדש לארגון הצלב האדום הנפיקו מדינות רבות בולים לכבוד הארגון ופעילותו. ברבים מהם נראה דיוקנו של האיש הצעיר והאמיד אשר יזם את הקמת הארגון. אחרית ימיו של אנרי דין הייתה עגומה למדי: עסקיו נחלו כישלון חרוץ, בין היתר משום שעיקר מרצו הושקע בקידום רעיונותיו ההומניטריים. ב-1868 הוכרז דין כפושט רגל, והדרדר לחיי עוני. הוא התקיים בזכות קרובי משפחה רחוקים אשר תמכו בו כלכלית.

דין נהנה מרגע של קורת רוח כאשר זכה בפרס נובל לשלום בשנת 1901, השנה הראשונה בה חולק הפרס. הוא נפטר בשנת 1910 בגיל 82, לאחר שבשנים האחרונות לחייו סבל מדיכאון ומפרנויה.

למעלה: בול מושיץ המראה את אנרי דין בזקנתו. מימין: חותמת מרומניה לציון מאה שנה לזכייתו של דין בפרס נובל.

במהלך השנים מאז הקמתו כמעט כל מדינות העולם כיבדו מבחינה בולאית את הצלב האדום, באמצעות בולים, בולי צדקה, חותמות זיכרון ופריטים בולאיים נוספים. ההנפקות מציינות את הוועד הבינלאומי (לרוב, בשנה "עגולה" להיווסדו) או את הוועד הלאומי של המדינה המנפיקה, וחלקן נועד לגייס כספים כדי לעזור לנזקקים בעקבות סכסוכים מקומיים או אסונות טבע.

אדוארד בורגס מתגורר בפנמה סיטי והוא אדריכל במקצועו. הוא חבר בארגון הצלב האדום של פנמה, ומכהן כנשיא התאחדות הבולאים של פנמה. האוסף שלו על הצלב האדום הוצג בתערוכות תחת הכותרת "אנרי דין: רעיון שעשה היסטוריה", וזכה במדליה מוזהבת גדולה בתערוכות בולים בדרום אמריקה.

כספות בשווייץ: כשביטחון פוגש דיסקרטיות רן ברש

כספות קיימות כבר אלפי שנים, וההיסטוריה שלהן מתחילה עוד בעת העתיקה. העדות המוקדמת ביותר לכספת מתוארכת למאה ה-13 לפני הספירה, והיא נמצאת בקברו של פרעה **רעמסס השני**. הכספת של רעמסס הייתה עשויה מעץ, והיו לה פנים מעץ לנעילה. בשנים מאוחרות יותר הוחלפו פנים כאלה בברזל. הכספות המתקדמות יותר הן למעשה קופסאות מברזל או נחושת, שנבנו כדי לשמור על תכשיטים, מטבעות ותעודות חשובות מפני גנבים. עם הזמן הפכו הכספות למתחכמות יותר, תוך שילוב טכנולוגיות נעילה מתקדמות.

מנעולן בפעולה

רעמסס השני

אחת משאלות המפתח, תרתי משמע, ביעילותן של כספות היא איכותן של המנעול. לאורך ההיסטוריה ניסו מנעולנים לפתח מנגנוני נעילה מתחכמים יותר. הכספת המודרנית פותחה על ידי חברות ייצור באירופה במהלך המאות ה-18 וה-19. אחד מהמובילים בתחום היה **צ'ארלס צ'אב** הבריטי, שהמציא מנעולים מתקדמים החל מסוף המאה ה-18. כך למשל, המציא צ'אב בשנת 1818 כספת עם מנגנון הרס עצמי לאחר מספר ניסיונות פתיחה לא מוצלחים. צ'אב וממציאים אחרים בני תקופתו שידרגו את הכספות, כך שיהיו עמידות יותר בפני פריצות, תוך שימוש במנגנוני נעילה המבוססים על מפתחות מורכבים ומנגנונים מכניים מסובכים.

חותמת ביול גרמנית זו מראה מפתח עם זיזים

שיטות הנעילה התפתחו לאורך השנים, וכלול מגנונים מכניים עם חוגות, כמו אלה המצויים בכספות מודרניות, אותם ניתן לראותם גם כיום בבנקים ובמוסדות פיננסיים. כספות אלו צוידו במגנוני נעילה שהצריכו הזנת קוד מספרים בסדר מדויק. שיטות אלו השתפרו עם הזמן והפכו ליותר מתוחכמות, כאשר לקראת סוף המאה ה-20 החלו לשלב בכספות גם מערכות נעילה חשמליות ודיגיטליות.

כספת של פעם: קופסת ברזל ומנעול פשוט

מנגנון הנעילה של כספת פועל, בדרך כלל, באמצעות מנעול מכני או דיגיטלי. בכספות עם מנגנון נעילה מכני יש חוגה עם מספרים, שאותה מסובבים כדי להזין את הקוד הנכון. בתוך הכספת יש סדרה של דיסקים מתכתיים שמסודרים במערך מורכב, וכאשר החוגה מסובבת באופן מדויק בהתאם לקוד, הדיסקים מתיישרים, כך שנוצר מעבר חופשי לפין הנעילה המרכזי. מצב זה מאפשר את פתיחת הדלת. במגנוני נעילה חדשים יותר, נעשה

כספת מודרנית עם חוגה

שימוש בקוד דיגיטלי שמזן למערכת, הפותחת את המנעול באופן חשמלי. במאה ה-21 הכספות עברו מהפכה עם הופעתן של כספות ביומטריות, אשר ניתן לפתחן באמצעות טביעות אצבע או סריקת רשתית העין. מגנונים אלה הכניסו רובד נוסף של ביטחון במטרה להבטיח שרק המורשים יוכלו לפתוח את הכספת.

זיהוי באמצעות טביעת אצבע (ימין) וסריקת רשתית העין (שמאל).
הבולים הונפקו תחת הכותרת "סיסטמת ההגנה היא אתה עצמך".

כמובן שבכך לא די: גם אם המנעול של הכספת הוא מתוחכם וקשה לפריצה, עדיין גנבים יכולים בעזרת ציוד הולם להתיר את הקירות של הכספת או אפילו לגנוב אותה בשלמותה. כדי להקשות עליהם מציעים הבנקים את שירותי הכספת שלהם. חדר הכספות של הבנק מצוי

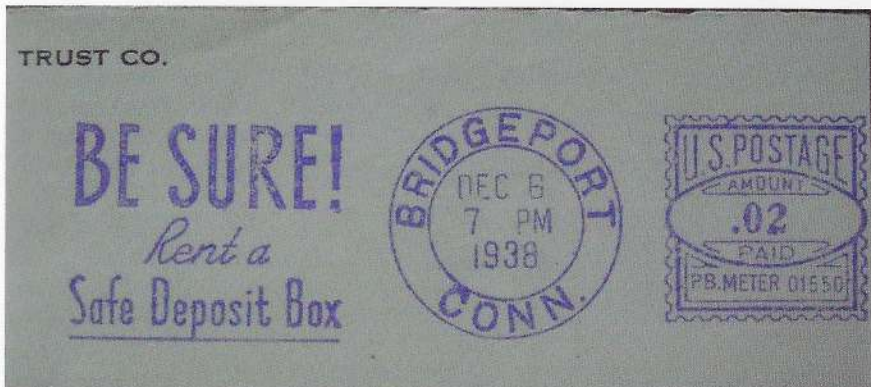
על פי רוב בקומת מרתף, קירותיו עבים במיוחד והם עשויים מבטון מזויין מחופים בלוחות פלדה. דלת הכניסה לחדר הכספות היא עבה במיוחד, ועמידה בפני חומרי נפץ. הדלת גם מצוידת במנעולים מתוחכמים, ולעיתים אף במגנוני השהייה. לא לחינם הופצו במהלך השנים סרטי קולנוע רבים העוסקים בפריצה מתוחכמת לכספות הבנקים: זוהי משימה קשה במיוחד, המתרחשת במציאות רק לעיתים נדירות מאוד. עבור הבנק זהו שירות חשוב ללקוחותיו, המקנה לו יוקרה ואמינות.

דלת הכניסה לחדר הכספות היא עבה במיוחד

ואם אנחנו עוסקים בשילוב של בנקים, ביטחון ואמינות, תסכימו איתי שאין שני בתחום הזה לבנקים של שווייץ, אשר להם היסטוריה ארוכה המשתרעת על פני מאות שנים. בזכות תפיסת הניטרליות של שווייץ במהלך מלחמות אירופה, היא הפכה למרכז כלכלי, שבו תושבי מדינות שונות יכלו להפקיד את כספם בבטחה, ללא חשש ממלחמות, הפקעות ושאר מרעין בישין. האמינות והדיסקרטיות שהציעו הבנקים השווייצריים הפכו אותם למבוקשים מאוד בקרב עשירי העולם, ולא רק – גם פושעי המלחמה הנאצים ניצלו את הדיסקרטיות של מערכת הבנקאות השווייצית כדי להחביא שם את ההון שגנבו מקורבנותיהם היהודים.

במהלך השנים שווייץ אף פיתחה חוקים המחמירים מאוד בנושא הסודיות הבנקאית, עד כדי כך שנעשו מאמצים רבים לשמור על האנונימיות והפרטיות של לקוחות הבנקים. חוקי הסודיות הבנקאית אומנם השתנו במידה מסויימת במאה ה-21 במסגרת המאבק הגלובאלי למלחמה בהון השחור ובמימון הטרור, אך המורשת של דיסקרטיות וההגנה על ההון עדיין קיימת.

כספות הבנקים הם מקום בטוח לכסף ולדברי ערך

רן ברש הוא מאפיין UX ועובד בתעשייה עתירת הידע בארץ. הוא שוקד על בניית אוסף תמטי העוסק בנושא ההתמצאות במרחב תחת הכותרת: Where am I? כתובתו למשלוח תגובות: ranb2000@gmail.com

סיפורו של וילהלם טל אריק שורץ

וילהלם טל הוא הגיבור הלאומי של שווייץ, שהפך לסמל לחירות ולמאבק נגד דיכוי רודני. סיפורו נשמר באגדות עם שווייצריות, והדמות שלו הפכה לאחת מהחשובות ביותר בתולדות התרבות האירופית. הוא חי, על פי המסורת, בתקופה הסוערת של ראשית המאה ה-14, כאשר האזור שכיום מוכר כשווייץ היה נתון תחת שלטונו של בית הבסבורג

האוסטרי. הייתה זו תקופה של מתיחות פוליטית באירופה, והשליטים האוסטרים ניסו לחזק את אחיזתם באזור. הקנטונים השווייצריים, ובראשם אורי, שווייץ ואונטרולדן, החלו להתנגד לשלטון הזר, ובשנת 1291 חתמו שלושת הקנטונים על "ברית נצחית להגנה הדדית", הידועה גם כ"מגילת הפדרציה". מסמך זה מסמן את תחילתה הקונפדרציה השווייצרית הישנה, ואת המאבק לעצמאות.

"מגילת הפדרציה" מוצגת כיום במוזיאון בשווייץ

וילהלם טל. צמוד הפוכים

בתוך הקשר היסטורי זה, צמחה דמותו של וילהלם טל והפכה לסמל רב-עוצמה של המאבק לעצמאות ולערכים שווייצריים כמו חירות, אומץ ונחישות. למרות היעדר הוכחות היסטוריות לקיומו, טל הפך לדמות מפתח בגיבוש הזהות הלאומית השווייצרית, במיוחד בתקופת התגבשות המדינה המודרנית במאה ה-19. סיפורו חרג מעבר להקשר השווייצרי הספציפי והפך לייצוג של ערכים אוניברסליים של התנגדות לעריצות ומאבק לחופש.

במעמקי האגדה השווייצרית מתנוסס סיפורו של וילהלם טל, קשת מחונן מקנטון אורי. לב הסיפור נעוץ בעימות בין טל לבין הרוזן האוסטרי **גסלר**, שביטא את שלטונו העריץ בהצבת כובעו על מוט בכיכר העיר, ודרש מהתושבים להשתחוות בפניו. טל, בנחישותו הבלתי מתפשרת, סירב לכרוע ברך. לקורא העברי הסיטואציה הזו מזכירה בוודאי את **מרדכי**, אשר סרב להשתחוות בפני **המן הרשע**.

זעמו של גסלר התלקח, והוא הטיל על טל מבחן אכזרי: לירות חץ בתפוח המונח על ראש בנו.

החץ פילח את התפוח לשניים

מבחן זה נתפר למידותיו של טל, אשר היה כאמור קשת מיומן מאין כמותו. ואמנם, ברגע מצמרר של מתח ודיוק, טל שיחרר את החץ, והתפוח נחצה לשניים מבלי לפגוע בילד. אך הדרמה לא תמה בכך: נתגלה כי טל נשא עימו חץ נוסף, והוא הודה בתעוזה כי חץ זה מיועד לגסלר אילו היה "מפספס" ופוגע בטעות בבנו. לנוכח הודאה זו גזר גסלר את דינו של וילהלם טל למאסר.

מכתב ממשלתי משוויץ משנת 1801. החותמת, המקנה למכתב פטור מתשלום עבור משלוח הדואר, מראה את וילהלם טל ובנו לאחר ירי החץ המפורסם.

קפלת טל לחוף אגם לוצרן, במקום שבו קפץ וילהלם טל מהסירה בדרכו לחופש

אולם גורלו של טל לא נחתם בין כותלי הכלא. טל נלקח למאסר על גבי סירה, כאשר פרצה סערה במימיו השקטים בדרך כלל של אגם לוצרן. הסוהרים חששו שהסירה תטבע, ולכן הם שחררו מכבליה את טל, שהיה גם ספן מנוסה. טל ניווט את הסירה במפגן של תושייה לחוף מבטחים, ונמלט ממנה ומהמאסר בקפיצה בסמוך לחוף, במקום בו קיימת כיום קפלה הקרויה על שמו. גסלר רדף אחריו, אך טל הערים עליו ולבסוף ירה

בו למוות, תוך שהוא משתמש באותו חץ שיועד למשימה זו מלכתחילה. בכך הפך וילהלם טל לדמות מפתח במרד השוויצרי נגד העול האוסטרי, מרד שהצית את הניצוץ הראשון בדרך לעצמאותה של שווייץ. סיפור זה, הטווה יחדיו אומץ אישי ושאפה לאומית לחירות, הפך לאבן יסוד במורשת השוויצרית, ומסמל את רוח ההתנגדות והנחישות שעיצבה את זהותה של האומה.

צמדה של שלושה בולים מוהנפקה האיטלקית משנת 1946 לזכרו של רוסיני. הצמדה כוללת טעות נקבוב נדירה ודרמטית בבול העליון.

שילר כתב מחזה על וילהלם טל

"וילהלם טל" – ציור של פרדיננד הודלר, הצייר השוויצרי הבולט ביותר של המאה ה-19

השפעתו התרבותית של וילהלם טל ניכרת במגוון רחב של תחומים. הוא השפיע על יצירות אמנות רבות, כולל ספרות, מוזיקה, ציור ופיסול, מה שמעיד על חשיבותו העמוקה בתרבות השוויצרית ומעבר לה. דמותו של טל שימשה השראה למאבקים רבים אחרים. ביצירות ספרותיות, מחזות, אופרות ואמנות חזותית, טל הוצג לא רק כגיבור שוויצרי, אלא גם כגיבור אוניברסלי. המחזה המפורסם של **פרידריך שילר** משנת 1804, "וילהלם טל", סייע להפוך את הדמות לאייקון תרבותי. אחד הרגעים הידועים ביותר של העיבוד התרבותי של דמותו הוא האופרה של **ג'ואקינו רוסיני**, "וילהלם טל", שבין השאר כוללת את אחד מקטעי המוזיקה המוכרים ביותר – "הפתיחה של וילהלם טל", אשר הפכה למוזיקה פופולרית מאוד, אפילו מחוץ לקונטקסט המקורי.

סיפורו של טל משמש כאמצעי להנחלת ערכים לאומיים ואזרחיים בשווייץ, ומסייע בעיצוב תפיסת העולם של הדורות הבאים. מעבר לכך, דמותו שימשה לאורך ההיסטוריה כסמל פוליטי, כאשר קבוצות שונות השתמשו בה להצדקת מאבקים פוליטיים, הן בשווייץ והן מחוצה לה.

עם זאת, בעידן המודרני, התפתח גם דיון ביקורתי על השימוש במיתוסים לאומיים ועל הדיוק ההיסטורי של הסיפור. ביקורת זו משקפת את המורכבות של השימוש באגדות

היסטוריות בבניית זהות לאומית ותרבותית. למרות הפופולריות של הסיפור, לא קיימות ראיות היסטוריות חותכות לכך שוילהלם טל היה אדם אמיתי, או שהאירועים המיוחסים לו התרחשו כפי שתוארו באגדה. רוב ההיסטוריונים מאמינים שהסיפור מבוסס על מסורות עממיות עתיקות יותר, או שילוב של אירועים אמיתיים המעורבים במיתוסים. בין אם היה דמות אמיתית ובין אם לא, נותר עד היום סמל לחירות ולעמידה איתנה מול כוחות הדיכוי. סיפורו ממשיך להדהד ברחבי העולם, ומבטא את הערכים האוניברסליים של צדק, חירות ועמידה מול איומים חיצוניים. הוא מסמל את כוחו של האדם הפשוט במאבק מול עריצים, מה שהפך את דמותו לאיקון חשוב בתולדות שווייץ והעולם כולו.

גלויה משנת 1900 עליה מודפס פסלו של האומן השוויצרי קיסלינג. הפסל מראה את וילהלם טל ובנו, כאשר האב מסרב להשתחוות בפני פסלו של הרוזן האוסטרי גסלר.

הסיפור של וילהלם טל הצליח לשרוד דורות רבים, ולשמר את המסר שלו על חשיבות החירות והמאבק נגד דיכוי. עד היום הוא נחשב לדמות מרכזית במורשת התרבותית וההיסטורית של שווייץ, ופסלים בדמותו ניצבים בערים רבות ברחבי המדינה.

השפעתו של סיפור וילהלם טל חרגה מגבולות שווייץ והפכה לסמל אוניברסלי למאבק נגד עריצות. יחד עם גיבורי אגדות אחרים כמו **רוזן הוד**, הוא ממחיש כיצד אגדה יכולה לשמש ככלי רב-עוצמה בעיצוב זהות לאומית ותרבותית, גם כאשר הבסיס ההיסטורי שלה מוטל בספק. סיפורו של טל ממשיך לרתק ולהשפיע, משקף את הכוח המתמשך של מיתוסים בעיצוב תודעה קולקטיבית, ובהנעת שינוי חברתי ופוליטי.

אריק שורץ אוסף (ובעבר גם הציג) את הנושא "כלבי מזחלות ומזחלות כלבים".
כתובתו למשלוח תגובות: arie.schwarz62@gmail.com

חלוצי התעופה בשווייץ יצחק ברק

שווייץ היא מדינה קטנה והררית ללא מוצא לים והאוקלוסייה בה היא מועטה (כ-3.3 מיליון נפש בתחילת המאה ה-20). לאור זאת, אפשר היה להניח, כי המאמצים לפיתוח אמצעי תעופה בשווייץ יהיו מועטים, ויסתמכו על הפעילות האינטנסיבית בנושא במדינות השכנות הגדולות (גרמניה, צרפת, איטליה).

השווייצרים השקיעו רבות בפיתוח תנועת הרכבות, אך מסתבר שבמדינה זו הייתה גם פעילות רבה בתחום התעופה בתחילת המאה ה-20, כתוצאה מהקשיים בפיתוח תחבורה יבשתית במדינה שבה הטופוגרפיה היא מאתגרת במיוחד, באדיבותם של הרי האלפים. הפעילות בשווייץ בדור של חלוצי התעופה בראשית המאה העשרים התבססה על שימוש בכלי טיס מתוצרת זרה. השווייצרים עצמם לא הוציאו מתוכם המצאה או פיתוח מקורי כלשהו בתחום התעופה

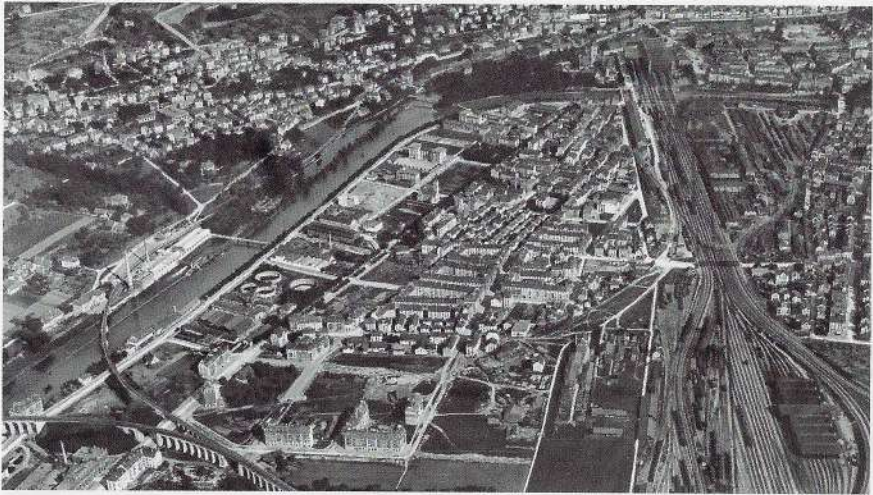
אדוארד ספלטריני

הבולט שבחלוצי התעופה היה **אדוארד שווייצר**, שנולד בשנת 1852. שווייצר הצעיר גילה כישרון מוזיקלי, והוריו, אשר ייעדו אותו להיות זמר אופרה, שלחו אותו ללימודי מוסיקה בפריז. עם הגיעו לפריז הוא שינה את שמו ל"ספלטריני" – שם שנראה לו הולם יותר לזמר אופרה. במהלך שהותו בפריז, בשנות ה-70 של המאה ה-19, הוקסם ספלטריני הצעיר מעולם התעופה, שהיה מבוסס באותה תקופה על כדורים פורחים. בל נשכח שאך שנים מעטות קודם לכן,

שימשו הכדורים הפורחים בהצלחה רבה את נושבי פריז בעת המצור על העיר במהלך מלחמת פרוסיה צרפת ב-1870. ב-1877 הוא קיבל רישיון כטייס מוסמך של כדורים פורחים. הוא רכש לעצמו בלון, והעניק לו את השם "אורניה" (Urania).

עם הבלון הוא החל לנדוד ברחבי העולם: בוקרשט, איסטנבול, מוסקבה, אתונה, נאפולי ואף הגיע לקהיר, שם הוא טס מעל הפירמידות. במסעותיו אלה חברה אליו אקרובטית אמריקאית בשם **סוזן סטיוארט**, אשר כינתה את עצמה בשם הבמה "**ליאונה דייר**". כראוי לשם במה זה (דייר באנגלית פירושו להעז), היא ביצעה תעלולי אקרובטיקה, בעודה תלויה על הבלון בשעת מעופו בגבהים של מאות מטרים מעל הקרקע. ספלטריני הממולח נהג להזמין לטיסה בכדור הפורח עיתונאים חינם אין כסף, וכך הבטיח לעצמו פרסום אוהד בכלי התקשורת. קהל רב נהר איפוא למופעים אלה, ושילם במיטב כספו כדי לחזות במופע.

בשנת 1891 שב ספלטריני לשווייץ מולדתו, כאשר בבעלותו יותר מבלון אחד. הוא כבר היה אדם מפורסם, והחל בהופעות עם הבלון בכל רחבי שווייץ. בחלק מטיסותיו הצטרפו אליו מדענים אשר ביקשו לחקור את האטמוספירה. בין שאר הישגיו היה הראשון לחצות

את האלפים באוויר ב-1898 בעודו טס בגובה של 6,800 מטר. בכל טיסותיו נהג לקחת עימו ציוד צילום איכותי, באמצעותו צילם צילומי אוויר מעולים. בסך הכל ביצע ספלטריני 570 טיסות בכדורים פורחים, והשאיר אחריו אלפי צילומי אוויר נדירים של ערים ונופים בסוף המאה ה-19 ותחילת המאה ה-20. הצילומים שלו הצטיינו באיכות גבוהה, וכיום הם מהווים ארכיון נדיר של מראות היסטוריים. התמונה הנראית למעלה מציגה את מראה העיר ציריך מהאוויר בשנת 1910 לערך.

במקביל, ספלטריני נהג לקחת איתו לטיסות גלויות מיוחדות שהוא עצמו הדפיס. הוא, או הטסים עימו, כתבו ברכות לחברים או קרובים, והטילו אותן ארצה מגובה רב. הגלויה

ציור אומן מקורי לבול של סאו טומה ופרינסיפה המראה את ספינת האוויר "העיר לוצרן"

ב-1910 הוקמה תחנת ספינות אוויר בלוצרן, ואליה הובאה ספינת אוויר שנקראה "העיר לוצרן", אשר הטיסה נוסעים לשיט תענוגות בשמי העיר. הספינה הטיסה כ-2,550 נוסעים במשך כשנה, אך בתום התקופה הופסק הפרויקט עקב חוסר כדאיות כלכלית.

גלוית מזכרת מיוחדת המראה את ספינת האוויר מעל לוצרן, כשעל שפת האגם ניתן לראות את תחנת הספינה. הגלויה מוחתמת בחותמת המיוחדת של התחנה.

התקדמות נוספת בתחום התעופה בשווייץ חלה ב-1913. בשלב זה הפכו מטוסים כדוגמת המטוס הצרפתי "בלריו XI", מתוצרת הטייס המפורסם **לואי בלריו** להיות אמינים למדי, וניתן היה לבצע באמצעותם טיסות למרחקים סבירים במונחים של אותם ימים. ב-1/3/1913 החל שבוע התעופה בבازل. במסגרת שבוע זה נאספו מספר טייסים צרפתיים ושווייצרים, וביצעו 13 טיסות בין ערים שונות בשווייץ.

אוסקר בידר

לכבוד כל טיסה כזאת הונפק על ידי המארגנים בול פרטי. בכל אחת מהטיסות הללו ניתן היה לשלוח גלויות מזכרת, כאשר הייתה חובה להדביק לצד הבול הרשמי את ה"בול" המיוחד לטיסה זו. ההכנסות מהבולים הפרטיים האלה שימשו לכיסוי ההוצאות של המארגנים. הטיסה הראשונה, שהייתה "טיסת הדואר" הראשונה בשווייץ, התקיימה ב-1.3.1913. את מטוס הבלריו הטיס השווייצרי **אוסקר בידר**. הוא המריא מבازل לכיוון ליאשטל, מרחק של 30

קילומטר, הטיל שם את שני שקי הדואר שנשא עימו, וחזר לנקודת ההמראה. הגלויה להלן, עם הבול הפרטי בצד בול רשמי, נשלחה לאחר הטיסה לנמען בבازل. אגב, במהלך מלחמת העולם הראשונה התגייס בידר לחיל האוויר השווייצרי, והוא התרסק עם מטוסו לאחר המלחמה ב-1919, ביום האחרון של שירותי הצבאי.

אם כבר הזכרנו את הצבא השווייצרי אז ראוי לציין כי במקביל להתפתחות התעופה האזרחית בשווייץ, עשה גם הצבא השווייצרי שימוש בכלי טיס, הן בספינות אוויר והן

במטוסים. הגלויה הנראית כאן נשלחה בשנת 1910 על ידי חייל בצבא השווייצרי. היא מראה בלון ריגול הרתום לקרקע כשהוא ממריא לגובה מוגבל למדי. בסל של ספינת האוויר ניצבים שני חיילים, שמטרתם היא לצפות אל קווי האויב המצויים מעבר לגבעות. העגלה הנראית בתמונה מכילה מערכת לייצור מימן למילוי הבלון.

יצחק ברק, יושב ראש איל"ת ושופט תמטי בינלאומי, אוסף ומציג פריטים בולאיים בנושא תולדות התעופה ודואר האוויר עד לשנת 1914. התצוגה שלו זכתה במדליית זהב בתערוכות בין-לאומיות. כתובתו למשלוח תגובות:

izhak.barak@gmail.com

"בוקר של בולים"

הנכם מוזמנים למפגש "בוקר של בולים", אשר יתקיים ביום שישי ה-21 בפברואר במשרדי התאחדות בולאי ישראל ברחוב אבן גבירול 39, תל אביב.

תכנית המפגש:

התכנסות, כיבוד קל	9:00 – 9:30
פריטים בפירוס: מספר אספנים יציגו פריט מהאוסף שלהם	9:30 – 10:30
שעשועון בולאי	10:30 – 11:00
מכירה פומבית	11:00 – 12:00

הכניסה חופשית. אין צורך בהרשמה מראש.

חבר הלאומים

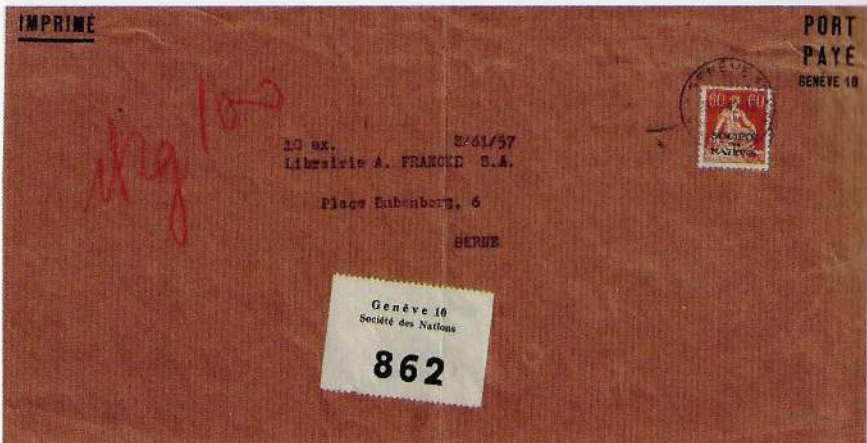

בתגובה להרס ולחורבן שגרמה מלחמת העולם הראשונה, וביזמת נשיא ארצות הברית דאז, **וודרו וילסון**, הוקם ארגון בשם "חבר הלאומים", אשר מטרתו הייתה לפתור סכסוכים בין מדינות בדרכי שלום ומשא ומתן, ולמנוע בכך שפיכות דמים. ההחלטה על הקמת חבר הלאומים הייתה חלק מהסכמי

וורסאי שנחתמו ב-28 ביוני 1919, והארגון החל לפעול ב-10 בינואר 1920. המטה של הארגון פעל ב"ארמון האומות" בעיר ז'נבה בשווייץ.

בראייה היסטורית נחשב "חבר הלאומים" לכישלון מוחלט, וההוכחה האולטימטיבית לכך היא מלחמת העולם השנייה. חלק מכשלון הארגון נובע מכך שמדינות חשובות, ובראשן ארצות הברית, החליטו שלא להצטרף אליו כלל, ואילו אחרות (ובהן גרמניה, איטליה ויפן) פרשו ממנו במהלך השנים. מבחינת התנועה הציונית ייזכר הארגון כמי שאימץ את הצהרת בלפור, והעניק לבריטניה מדט על ארץ ישראל.

כאמור, המטה של חבר הלאומים היה בשווייץ. לחבר הלאומים לא היה שירות דואר משל עצמו, והוא פעל מבחינה דוארית באמצעות הדואר של שווייץ. לארגון לא היה פטור משלום עבור הדואר, אך הוא נהנה מזכויות יתר מסוימות, כגון תעריף מוזל עבור משלוח דואר כמותי. מעמדו של חבר הלאומים היה זהה מבחינה זו לארגונים בינלאומיים אחרים אשר פעלו באותם ימים (וחלקם פועלים בה גם כיום) בשווייץ, כגון ארגון העבודה הבינלאומי, ארגון הטלקומוניקציה הבינלאומי ומשרד **ננס** הבינלאומי לפליטים.

הפריט הנראה כאן הוא חלק מעטיפת חבילה ובה דברי דפוס (כפי שמעידה המילה הצרפתית Imprimé בפניה השמאלית העליונה). החבילה נשלחה מהמטה של חבר

הלאומים מז'נבה לעיר ברן ב-23 בספטמבר 1942, בימים בהם האירגון כבר חישב את קיצו לאחור. החבילה סומנה בתווית מספר 862 של סניף הדואר שפעל במטה של חבר הלאומים (שם הסניף מצויין על גבי התווית), ומשקלה היה קילוגרם אחד ו-100 גרם, כפי שרשום באדום. תעריף המשלוח לחבילות במשקל שבין קילוגרם אחד לשניים בתוך שוויץ היה 60 סאנטים.

דואר רשמי שנשלח מחבר הלאומים, הן ממטה הארגון והן מארגונים שונים שהיו מסונפים אליו, עשה שימוש אך ורק בבולים של שוויץ עם הדפס רכב של הארגון. במקרה הספציפי הזה מדובר בבול מן המניין בעריך של 60 סאנטים המראה את דמותה של הלווטיה, דמות נשית המסמלת את שוויץ. זוהי ההדפסה השנייה של בול זה, ומתוכה רק 6,500 זכו להדפס-רכב של חבר הלאומים.

התצוגה של לורנס פִּישר "הבית הלאומי היהודי – מאבקנו להישרדות" זכתה במדליית זהב גדול בתערוכה עולמית. בשנים האחרונות לורנס החל לאסוף ולהציג גלויות אנטישמיות. כתובתו למשלוח תגובות: gymtrainer@gmail.com

לא קיבלת את נושאונט?

נושאונט, העיתון הבולאי המקוון הראשון בשפה העברית, מופץ שלוש פעמים בשנה. חברי איל"ת זכאים לקבל אותו ללא תשלום, אולם לצורך הפצת נושאונט אנו זקוקים לכתובת הדואר האלקטרוני (e-mail) שלכם. כתובתכם תשמש את ועד האגודה

ואת העורכים לצרכי פעילות האגודה בלבד, ולא יעשה בה כל שימוש אחר. פנו אלינו עוד היום לכתובת noson.ed@gmail.com, וגם אתם תקבלו את נושאונט. נשמח גם לשלוח לכם גליונות קודמים, על פי בקשה.

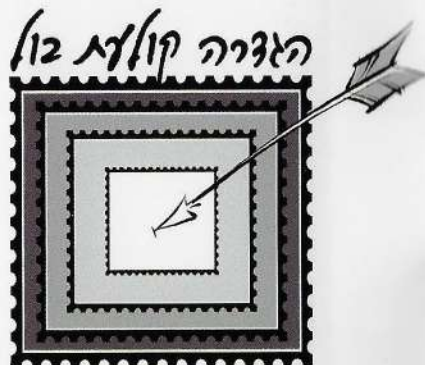
הספריה הבולאית לרשותכם!

אתם מוזמנים לבקר בספריה הבולאית של התאחדות בולאי ישראל במשרד ההתאחדות ברח' אבן גבירול 39, תל אביב. הספריה פתוחה בימים א', ג' ו-ה' בין השעות 8:00 ל-15:00. לפרטים נוספים פנו ליעל בטלפון 03-6295547.

הבול הכפול של ז'נבה

כידוע, שווייץ היא פדרציה של קנטונים, אשר נהנים ממידה מסוימת של עצמאות. ב-1 במרץ 1843 היה הקנטון של ציריך הראשון להנפיק בולים. קנטון ז'נבה לא פיגר אחריו בהרבה, והבול הראשון שלו ראה אור ב-30 בספטמבר של אותה שנה. אגב, הבול הראשון של הפדרציה הונפק רק בשנת 1850.

הבול הראשון של ז'נבה ידוע בכינוי "הבול הכפול", משום שהוא כלל שני חצאים שעל כל אחד מהם התנוסס שם הקנטון וערך נקוב של 5 סאנטים. גם מבחינה עיצובית היו שני החצאים זהים לחלוטין, והם מראים את סמל הקנטון עם הנשר האימפריאלי. מבחינה דוארית ניתן היה להשתמש בבול הכפול המלא למשלוח דואר בתוך קנטון ז'נבה בתעריף של 10 סאנטים, או לחליפין לחצות את הבול לשניים ולהשתמש בכל אחד מהחצאים למשלוח מכתב בתוך העיר בתעריף של 5 סאנטים. כמקובל באותם ימים הבול הוא לא מנוקב.

החצי השמאלי של הבול, חתום

הבול הכפול של ז'נבה

בסך הכל הודפסו 1,200 גיליונות של הבול הכפול. בכל גיליון היו 50 בולים כפולים, כך שמדובר ב-60,000 בולים. רק 6,000 מתוך הבולים זכו לשימוש דוארי, ומהם ידועים כיום כ-600 בלבד. אין פלא שמחיריהם של בולים אלה מגיעים לעשרות אלפי דולרים.

מעניין לציין, שבחודשים הראשונים להופעת הבולים הציבור מיעט לקנות אותם והמשיך לשלוח מכתבים בלתי מבולים כבעבר. מעטפה ועליה הבול הכפול של ז'נבה משנת 1843 היא לפיכך נדירה ביותר. בתחילת 1844 החליט הדואר על "מבצע חיסול" ומכר את הבול הכפול ב-8 סאנטים (ואת חציו ב-4 סאנטים). מחיר המשלוח נותר כשהיה, כך שלמעשה הדואר נתן הנחה של 20% לכל מי ששלח מכתב מבוייל. התרגיל השיווקי הזה הצליח, והמכירות השתפרו משמעותית בשנת 1844, אם כי כאמור, רק כ-10% מהבולים שהודפסו זכו לשימוש דוארי.

מכתב נדיר מאוד שנשלח מזינבה ב-28 באוקטובר 1844 ועליו הבול הכפול של זינבה

שלם את דמי החבר באיל"ת לשנת 2025!

את דמי החבר בסך 160 ₪ (80 ₪ לנוער) ניתן לשלם באמצעות:

- ✓ תשלום באפליקצית "ביט": לרן ברש, טלפון 052-5250780.
- ✓ העברה בנקאית: בנק הדואר (בנק 09), סניף 001, חשבון מספר 7315171. בפרטי ההעברה יש לציין את שם המעביר ואת השנה בעבורה מתבצע התשלום.
- ✓ משלוח המחאה בדואר: יש למלא צ'ק לפקודת איל"ת, ולשלוח לגזבר רן ברש: רחוב היורה 1, ת.ד. 8486, גן יבנה 7086131.

בקרב – גיליון בנושא "חמשת החושים"

אם ברצונכם לפרסם מאמר במסגרת זו, אנא פנו בהקדם אל עורכי "נושאון" באמצעות הדואר האלקטרוני או בדואר רגיל.

דואר צבאי

השאלה שלנו הפעם היא פשוטה למדי: האם הגלויה המוצגת להלן מותרת להצגה במסגרת תצוגה תחרותית?

יורם לוביאניקר, עורך "נושאון" ומציג תמטי מנוסה, משיב ומנמק: הפריט הוא

גלויה שנשלחה בדואר הצבאי הגרמני במהלך מלחמת העולם השנייה. גלויות מסוג זה מוכרות בשם הגרמני שלהן Feldpost ("דואר שדה"). הגלויה אמנם נשלחה בדואר, אבל המשלוח ללא הצורך בהדבקת בול התאפשר בזכות החותמת של היחידה הצבאית, ולא בזכות הגלויה עצמה. לכן, אם הכוונה היא להראות את החותמת של יחידה הגרמנית הרי שזהו שימוש לגיטימי לתצוגה. לעומת זאת, אם הכוונה היא להראות את הטנק, הרי שהפריט אינו כשר לתצוגה, משום שהגלויה הינה פרטית, והיא עצמה לא הקנתה לשולח כל זכויות. במקרה זה על המציג לחפש פריט אחר המתאים לתצוגה.

חשוב לדעת, שבחלק מצבאות העולם המצב היה שונה: בצבא הצרפתי ובצבא האיטלקי יכלו החיילים להשתמש רק בגלויות רשמיות של הדואר הצבאי, ולכן גלויות צבאיות ממדינות אלו מותרות בתצוגה. בצבא הגרמני הגלויות היו פרטיות, ולכן הן פסולות לתצוגה. גם בישראל החיילים השתמשו בגלויות פרטיות (של האגודה למען החייל או של חברות מסחריות שונות), ולכן גם פריטים ישראלים מקבילים אינם כשרים לתצוגה.

פתרון החידה הבולאית

חלום ליל קיץ

פסטיבל קיץ

ויוואלדי - ארבע העונות

רחצה בבריכה

בילוי
בחוף הים

אכילת
גלידה

המכנה המשותף לבולים אותם הצגנו המסגרת החידה בגיליון הקודם של "נושאון" הוא, כמובן, הקיץ. מבין הפותרים נכונה עלה בהגרלה שמו של **יהושע טילמן**, והוא זוכה בפרס בולאי באדיבות התאחדות בולאי ישראל.

**גלויה המראה את הכדור הפורח בשעת המראה
בתערוכה הלאומית של שוויץ, 1896.**

ראו עמוד 23

